

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПОЛІТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації
для студентів денної форми навчання усіх спеціальностей
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Запоріжжя
2012

Політологія: методичні рекомендації для студентів денної форми навчання усіх спеціальностей за вимогами кредитно-модульної системи / [В.С.Орлянський, Ю.М. Соколенко, Давлетова Г.В. Запоріжжя, ЗНТУ, 2012.- 70 с.

Автори:

- Орлянський В.С. – професор, доктор історичних наук, професор кафедри;
- Давлетова Г.В. – асистент кафедри;
- Соколенко Ю.М. – асистент кафедри.

Рецензенти:

- Ніколаєва Т.Є. – доцент, кандидат філософських наук, завідувача кафедри політології ЗНУ;
- Омельченко Н.О. – доцент, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології ЗНУ.

Відповідальний за випуск:

- Кириченко В.М. - доцент, кандидат історичних наук, завідувач кафедри політології та права ЗНТУ.

Затверджено на засіданні
кафедри політології та права
ЗНТУ «24» квітня 2012р.,
Протокол № 8

© Орлянський В.С., Давлетова Г.В.,
Соколенко Ю.М., 2011.

© ЗНТУ, 2012 р.

ЗМІСТ

Передмова	4
Робоча програма навчальної дисципліни «Політологія»	5
Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять з курсу «Політологія»	31
Тематика семінарських занять з курсу «Політологія» до першого та другого змістовних модулів	32
Тематика семінарських занять з курсу «Політологія» до підсумкового змістовного контролю знань	45
Методи контролю та оцінювання знань	61
Методичні рекомендації щодо написання рефератів з Курсу «Політологія»	63
Додаток А Зразок оформлення титульного листа реферату	69
Додаток Б Зразок оформлення плану реферату	70

ПЕРЕДМОВА

Особливістю запропонованого видання є те, що в ньому акцентується увага студентів на ключових (базових) формах організації навчального процесу при вивченні курсу «Політологія». Методичні рекомендації містять навчальну (робочу) програму курсу, тематику семінарських занять з необхідним методичним забезпеченням (планом, термінами – основними поняттями та категоріями, питаннями для самоконтролю, темами доповідей (рефератів), а також список рекомендованої літератури).

Змістовна цінність розробки полягає також в тому, що в ній містяться методичні рекомендації щодо підготовки студентів до семінарських занять; контролю знань студентів – проведення модулів з коментарями по проведенню підрахунків результатів модульних контролів.

Методичні рекомендації містять дві частини, що відповідає двом модульним контролям у процесі вивчення курсу «Політологія». Вивчення кожної з 2-х частин передбачає проведення модуля, а тому в методичних розробках приведені контрольні питання до кожного з змістовних модулів (I та II). Студенти можуть ознайомитись з методикою підрахунків балів, звернути увагу на основні складові компоненти оцінювання знань.

На думку авторського колективу, методичні розробки, при уважному ознайомленні, дадуть змогу студентам правильно зорієнтуватися та розподілити свої зусилля при вивченні курсу «Політологія». Це, безумовно, позитивно позначиться на якості отриманих знань.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Робоча програма з навчальної дисципліни «Політологія» складена на основі освітньо-професійної програми вищої освіти для студентів денної форми навчання технічних спеціальностей.

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальна кількість годин	Кількість кредитів	Загальна кількість аудит. годин	Лекції	Семінарські	СР студентів	Іспити
Денна	II IV	III	72	2	36	18	18	36	III
		VII	72	2	36	18	18	36	VII
		VIII	72	2	36	18	18	36	VIII

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

№	Тема	Разом	Лекційні	Практичні	СР
1	2	3	4	5	6
1	Предмет, структура і функції політології	4	2	-	2
2	Історія розвитку політичної думки. Формування політології як науки	10	4	4	2
3	Розвиток політичної думки в Україні: історія і сучасність	2	-	-	2

4	Політика як соціальне явище. Політичне життя і політична діяльність	2	-	-	2
5	Демократія як форма і спосіб організації політичного життя	4	-	2	2
6	Політична влада. Форми та види влади	4	2	-	2
7	Політичні відносини, конфлікти та кризи	2	-	-	2
8	Політика і особа	4	-	2	4
9	Політика і релігія	2	-	-	2
10	Політична система суспільства, її структура і функції	6	2	2	2
11	Держава в політичній системі і громадянське суспільство	4	2	-	2
12	Політичні партії і громадські організації. ЗМІ	6	2	2	2
13	Політичне лідерство, політичні еліти, політичні технології	4	-	2	2
14	Політична свідомість та політична ідеологія	4	2	-	2
15	Основні ідейно-політичні течії і концепції сучасності	4	-	2	2
16	Політична культура суспільства, її сутність, структура і функції	2	-	-	2
17	Світовий політичний процес, глобальна і національна безпека	3	-	2	1
18	Україна в системі міжнародних політичних відносин	3	2	-	1
19	Політичне прогнозування і соціальний прогрес	2	-	-	2
		72	18	18	36

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни "Політологія" є засвоєння студентами основних категорій та закономірностей світового політичного процесу і сучасного етапу політичного життя України, вміння правильно застосовувати свої знання в політичному житті, грамотно оцінювати політичні факти, вільно орієнтуватися в структурі політичної системи України та її реформуванні на сучасному етапі.

ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Завданням навчальної дисципліни є надання студентам систематизованих знань щодо політичної науки, виховання у них високого рівня політичної свідомості та поважного ставлення до Конституції України. Студенти повинні оволодіти певною сумою знань та уявлень про створення та розвиток України, реформування сучасної політичної системи України, а також вплив політичної системи на реформування форм правління.

У РЕЗУЛЬТАТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ СТУДЕНТИ ПОВИННІ ЗНАТИ:

- розвиток політологічної науки від найдавніших часів до сьогодення;
- розвиток закономірностей громадянського суспільства і політичного життя у світі та в Україні;
- закономірності створення державної політичної влади, політичної системи суспільства;
- рівень політичної свідомості, політичної культури та ідеології;
- які політичні трансформації виникають в Україні та світі;
- які політичні технології (політичний менеджмент, політичний маркетинг та політичне прогнозування та ін.) використовуються в політичному житті.

ПІСЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ СТУДЕНТИ ПОВИННІ ВМІТИ:

- володіти поняттями і термінами сучасної політичної науки;
- характеризувати і тлумачити політичні процеси в Україні, аналізувати та робити їм необхідну оцінку;
- орієнтуватися у світовій політичній науці, демократичному підході до висвітлення загально цивілізаційних і вітчизняних процесів, проблем політичного життя;
- правильно користуватися спеціальною політичною та політологічною літературою.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ**

Предметна специфіка політології в системі суспільствознавства. Об'єкт і предмет політології: зв'язок політології з іншими галузями суспільства. Структура політології: теоретична і прикладна політологія. Політологія як наука і навчальна дисципліна.

Структура, закономірності політології та її характерні риси. Основні поняття та категорії політології. Методи дослідження в політології. Основні аспекти вивчення політичного життя: інституціональний, функціональний та інші. Багатовимірність системи методів політичного пізнання.

Політика як наука, мистецтво і праксеологія. Пізнавальна та прикладна функції політології та їх різновиди. Зростання ролі і значення науки про політику у сучасному світі в процесі політичного та духовного оновлення України. Значення політології в підготовці і формуванні молодих спеціалістів у вузі.

**ТЕМА 2. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ
ФОРМУВАННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ**

Історія та сутність політичного життя суспільства як соціального явища.

Політичні вчення Стародавньої Греції. Ідеальна держава Платона. Арістотель про політику, державу, політичну справедливість. Політична думка середньовіччя. Фома Аквінський.

Епоха Відродження - новий етап в розвитку політичної думки. Н. Макіавеллі про політику і державу.

Політичні ідеї Нового часу. Д. Локк і Т. Гоббс. Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо про суспільний договір, форми держави, природу і сутність законів, розподіл влади, демократію.

Політичні вчення кінця XVIII - початку XIX ст. І. Кант про правову державу, етичні основи політики. Г.Гегель про громадянське суспільство, державу і право.

Політичні вчення Т. Джефферсона, Т. Пейна (США). Декларація незалежності США. Ліберальна політична думка.

Виникнення і еволюція соціально-політичних утопій. Концепції Т. Мора, Т. Кампанелли, А. Сен-Сімона, Ш. Фур'є, Р. Оуена, М.Г. Чернишевського.

Виникнення і основні етапи розвитку марксизму. Марксизм про політичну владу, державу, еволюцію і революцію. Становлення політичної теорії сучасності соціал-демократії.

Політичні вчення другої половини XIX-XX ст. Формування політології як науки. Концепції О. Конта і Г. Спенсера. Функції та типи держави по Г. Спенсеру. Соціальний дарвінізм, теорії насильства Г. Гумпловича.

Політичні ідеї в Росії другої половини XIX ст. (О. Герцен, В. Соловйов, Б. Чичерін, М. Ковалевський, М. Бердяєв). Анархістські теорії П. Крапоткіна про владу і державу. Г.В. Плеханов і В.І. Ленін про політику, державу, революцію, соціальний прогрес. Політичні погляди теоретиків реформізму Є. Бернштейна і К. Каутського.

М. Вебер як класик західної політології. Вчення М. Вебера про ідеальні типи влади та теорія «раціональної бюрократії.» Теорія еліт (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, В.К. Липинський).

Основні школи і течії зарубіжної політології. Біхевіоризм в політології. Системний аналіз влади, теорії соціально-політичних конфліктів, теорія політичних систем, концепція політичного плюралізму, корпоративно-соціальна демократія.

ТЕМА 3. РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Політичні погляди в Київській Русі IX-XII ст. Морально-правові та релігійні уявлення про суспільство і державу. «Слово про закон и благодать» Митрополита Іларіона, «Руська правда» часів Ярослава Мудрого, «Повість временних літ» та «Повчання» князя Володимира Мономаха. Ідеї політичного і національного відродження України (П. Могила, І Вишенський, С. Яворський).

Розвиток політичної думки в період Запорозького козацтва (друга пол. XVII - кінець XVIII ст.). Державотворча діяльність Б. Хмельницького. Конституція П. Орлика. Києво-Могилянська академія. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди. Створення Харківського (1805 р.) і Київського (1834 р.) університетів, та їх вплив на розвиток політичної думки в Україні.

Політична думка України XIX – поч.XX ст. Зародження українського лібералізму. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства про федеральний союз слов'янських народів. М. Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні. Політична ідеологія українських демократів: М. Павлик, С. Подолінський, І. Франко. Формування політичних партій в Україні та їх програми. Політичні концепції часів УНР. М. Грушевський, В. Винниченко про державну організацію і відродження нації. Українська політична думка 20-30-х рр. XX ст. Політичні концепції В.К. Липинського та Д. Донцова.

Розвиток політології в Україні в другій пол. XX ст. Рух українських «шестидесятників». Прийняття Декларації «Про державний суверенітет України» 16 липня 1990 р. Проголошення Акту незалежності України 24 серпня 1991 р., Конституція України 1996 р. Формування і розвиток національної школи політології в сучасній Україні. Початок реформування сучасної політичної системи України.

ТЕМА 4. ПОЛІТИКА ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ. ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ І ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Політична сфера, політичне життя і політика. Політика як соціальне явище. Історія еволюції концепцій політики як соціального явища від Аристотеля до нашого часу.

Соціальні інтереси і політика. Взаємодія всезагальних, класових і особистих інтересів в суспільстві. Пріоритет загальних інтересів в політиці як збереження цілісності суспільства і соціального прогресу.

Суб'єкти і об'єкти політики. Соціальна структура суспільства, класова диференціація, інтеграція і політика. Політика і влада. Основні функції політики: визначення цілей суспільного розвитку, збереження стабільності соціуму, розподіл ресурсів, управління і регулювання суспільних інтересів, соціалізація особи.

Політика як система суспільних відносин, політика і політичне життя.

Політичне життя, його сутність, структура, історичні форми. Взаємодія суб'єктів і об'єктів політичного життя. Політична влада як об'єкт політичного життя. Політичні потреби, інтереси, позиції, політичні сили та їх особливості в сучасній Україні. Форми проявів політичного життя. Політичний процес як реальна взаємодія суб'єктів політики. Особливості розгортання політичних процесів в Україні. Конституція України - правова основа розвитку політичної діяльності в Україні.

Політична діяльність як сукупність дій суб'єктів політики по реалізації своїх інтересів. Зміст, цілі, форми політичної діяльності. Політична діяльність і політичне управління. Політичне управління як процес реалізації влади. Політичні технології, їх види і форми. Політичний маркетинг як засіб організації політичної діяльності та управління.

ТЕМА 5. ДЕМОКРАТІЯ ЯК ФОРМА І СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

Демократія як поняття і гуманістична цінність. Демократія як процес. Спосіб організації функціонування соціально-політичного життя та форми здійснення влади. Демократія як соціально-політичне і правове явище (народовладдя; ідея і світоглядна орієнтація; принцип,

метод функціонування різних соціально-політичних систем; форма держави; спосіб організації діяльності громадських організацій).

Політичний плюралізм як спосіб забезпечення демократії. Діалог, різноманітність форм власності, взаємне врахування суперечливих інтересів і переконань різних суб'єктів політичного процесу, досягнення політичного консенсусу.

Демократизація як процес і вирішальний чинник оновлення суспільного світу. Єдність прав і обов'язків громадян, соціальної відповідальності і дисципліни особи, суспільного порядку, свобода участі в політиці.

Основні концепції демократії: класична, ліберальна, соціальна, представницька, плюралістична, елітарна, плебісцитарна та інші.

Демократичні принципи і процедура підготовки прийняття і впровадження в життя політичних рішень. Форми демократії: безпосередня, представницька і професійна.

Конституційні гарантії демократії. Конституція України і демократизація українського суспільства.

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА. ФОРМИ ТА ВИДИ ВЛАДИ

Влада як явище суспільного життя. Роль і значення влади в організації та розвитку суспільного життя, її призначення та характерні риси. Влада і владні відносини. Різні підходи до проблем політичної влади (Р. Даль, Т. Парсонс, М. Вебер, М. Корзье). Сутність політичної влади та її головні властивості: верховенство, суверенітет, авторитарність, відповідальність, примусовість.

Джерело влади та її носії. Правовий і політичний характер влади. Політична і державна влада. Функції влади. Структура владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Політичне панування і легітимність. М. Вебер про легітимність влади. Авторитет влади.

Основні способи існування влади (залежність, незалежність, взаємозалежність між соціальними суб'єктами). Напрями і способи функціонування влади: керівництво, управління, контроль, прийняття рішень. Методи здійснення влади: співробітництво і суперництво; заохочення і примус. Форми і види влади. Форми політичної влади: монархія, демократія, аристократія, технократія, охлократія,

бюрократія, теократія, плутократія, елітократія. Форми влади: законодавча, виконавча і судова.

Концепція поділу влади і механізм її реалізації. Централізація і децентралізація влади. Конституційні положення про перспективи розвитку політичної і державної влади в Україні.

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ, ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА КРИЗИ

Політичні відносини - відносини між суб'єктами політичної діяльності. Сутність, зміст і особливості політичних відносин. Політичні відносини як засіб взаємодії соціальних суб'єктів щодо політичної влади. Політичні відносини як форма, умова і результат політичної діяльності. Типологія та основні форми політичних відносин: політична боротьба, компроміс, консолідація, конкуренція, конфлікт, консенсус.

Політичні відносини та інтереси. Політичні конфлікти та кризи. Об'єктивні та суб'єктивні передумови виникнення конфліктів. Політичний конфлікт як форма взаємовідносин між особами, партіями, політичними та соціальними групами, державами з приводу влади.

Форми, типи і функції політичного конфлікту. Політичні конфлікти та кризи. Види та типи політичних криз. Основні етапи, стадії розвитку кризи. Загальнонаціональна криза. Методологія та практика вирішення конфліктних проблем та криз. Умови досягнення політичного консенсусу. Шляхи і форми розв'язання політичних криз.

Революція, реформи, консенсус. Основні шляхи і засоби досягнення та дотримання національної злагоди в сучасному українському суспільстві.

ТЕМА 8. ПОЛІТИКА І ОСОБА

Політична діяльність як спосіб участі суб'єктів у здійсненні питань політичної влади. Особа як суб'єкт і об'єкт політики. Політика в системі ціннісних орієнтацій особи. Проблеми «політичної» (Арістотель) та «аполітичної» (Т. Гоббс) людини. Г. Спенсер про політику і особу. Демократизація суспільства і зростання значення

людини та її участі в політичному житті. Політична соціалізація особи в сучасних умовах.

Свобода і відповідальність особи в суспільстві. Конституційні права, обов'язки та відповідальність громадян. Демократія і гуманізм - необхідні умови для політичної активності особи. Форми і методи участі особи в політичному житті суспільства. Діалектика соціального й індивідуального в політиці. Індивідуалізація людського буття як умова формування громадянського суспільства. Формування громадянина в умовах становлення української державності: проблеми і перспективи. Права людини як критерій гуманізму в політиці. Політична поведінка особи. Конформізм і нонконформізм, колективізм і індивідуалізм. Критерії і методи оцінки ролі людини в політиці.

ТЕМА 9. ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ

Релігія і церква в політичному житті суспільства. Релігія і держава. Політична свідомість і релігія: специфіка і механізм взаємовпливу.

Релігія і демократія. Теологічні держави сучасного світу. Явище теократії. Ідейно-політичні доктрини світових релігій. Соціальне вчення християнства («соціальна етика»). Ватикан у політичному житті сучасного світу, політична доктрина католицизму. Соціально-етичні ідеї протестантизму і політична культура західного суспільства кінця ХХ ст. Соціальний ідеал ісламу у політиці країн Близького та Середнього Сходу. Типи політичної свідомості в ісламі: традиціоналізм, модернізм, фундаменталізм.

Модернізація світових релігій як ознака посилення їх ролі у політичному житті. Релігія як один із чинників політичної стабілізації. Церква в Україні. Держава і церква в умовах формування демократичного суспільства України.

ТЕМА 10. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА, ЇЇ СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ

Політична система як соціальний механізм, фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Сутність і типи сучасних політичних систем (Г. Алмонд, Д. Істон, Т. Парсонс).

Системоутворюючі засади та основні функції політичних систем. Політична влада як основа політичної системи. Структура політичної системи та її елементи. Держава, її місце і роль в політичній системі суспільства.

Політичні партії і партійні системи, їх роль і функції в політичній організації суспільства. Засоби масової інформації і функціонування політичної системи. Політична свідомість і політична культура.

Особливості функціонування політичної системи. Основні функції політичної системи. Політичний режим. Основні характерні риси політичних режимів. Типологія і динаміка політичних режимів: тоталітарний, авторитарний, авторитарно-демократичний, демократично-авторитарний, ліберальний, демократичний, анархо-демократичний.

Основні риси політичного режиму в Україні на сучасному етапі. Конституція України про політичну систему в Україні. Політична реформа в Україні на початку XXI століття.

ТЕМА 11. ДЕРЖАВА В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Держава як організація політичної влади в суспільстві. Виникнення та еволюція держави. Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії. Форми та типи держав: монархія і республіка. Форми державного устрою: унітарні держави, федерації, конфедерації. Держава і право. Правова держава. Співдружності держав та міждержавні союзи.

Функції держави в суспільстві (внутрішні та зовнішні). Апарат державного управління. Система центральних, регіональних і місцевих органів державного управління. Місце і роль управлінського апарату у здійсненні державної політики, в формуванні громадянського суспільства. Основні напрямки демократизації організації і діяльності державного апарату.

Конституція України про побудову демократичної, правової, соціальної держави і громадянського суспільства в Україні. Поняття громадянського суспільства, його сутність, структура, фактори становлення. Громадянське суспільство як матеріальна та соціальна основа держави.

Специфіка функціонування громадянського суспільства в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах. Основні напрями формування правової держави громадянського суспільства в Україні.

ТЕМА 12. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Політичні партії, їх сутність і місце в політичній системі суспільства. Виникнення та еволюція політичних партій і партійних систем. Характерні риси партій.

Типологія партій. Багатомірність критеріїв до класифікації політичних партій: кадрові, масові і строго централізовані (М. Дюверже); патронажні та ідеологічні (З. Ньюмен); консервативні й революційні; легальні й нелегальні, правлячі та опозиційні та ін. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві. Багатопартійність в Україні. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р.

Поняття і типи партійних систем і причини їх утворення. Типології партійних систем. Однопартійні, двопартійні та багатопартійні системи. Критерії оцінки ефективності партійних систем. Конституція України про свободу та умови об'єднання громадян у політичні партії, партії і партійні блоки.

Громадські організації та їх місце і роль в політичній системі суспільства, формування громадянського суспільства в Україні.

Типологія та функції громадських організацій та рухів. Особливості громадсько-політичних рухів, що виникли наприкінці 80-х років ХХ ст. в Україні та їх еволюція. Конституція України про діяльність громадських організацій в Україні.

Засоби масової інформації (ЗМІ), їх роль та функції в політичному житті суспільства. Форми та методи діяльності ЗМІ. Преса, радіо, телебачення, інтернет в системі політичної діяльності. Політика, ЗМІ та влада. Конституційно-правовий захист ЗМІ в українському суспільстві. Роль ЗМІ у формуванні громадської думки та демократизації суспільства. Політичний плюралізм і діяльність ЗМІ. ЗМІ і проблема формування суспільної свідомості, політичної культури людей.

ТЕМА 13. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО, ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ, ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Політичне лідерство як соціальне явище. Класичні погляди на політичне лідерство Н. Макіавеллі, Р. Емерсона, Ф. Ніцше, Г.Тарда. Діалектика об'єктивних і суб'єктивних передумов політичного лідерства.

Типологія політичного лідерства. Класифікація М. Вебера: традиційний, харизматичний і раціонально-легальний типи лідерства. Сутність вождізму в політиці. Культ особи. Соціальна роль та функції політичного лідерства в політиці, в розвитку суспільства. Критерії оцінки популярності і ефективності діяльності політичного лідера. Політичний імідж, політичне лідерство і влада. Проблеми формування політичних лідерів в Україні. Колективне політичне лідерство - політична еліта. Сутність політичного елітизму та його вплив на формування і розвиток політичної системи. Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс).

Українські мислителі про політичну еліту. Концепція «національної аристократії» В. Липинського. Сучасні концепції еліт. Чинники елітарності суспільства. Соціальне представництво еліти. Політична еліта в структурі влади. Формування політичної еліти в Україні, проблеми, перспективи.

Політичні технології як засоби і форми діяльності політичних лідерів і політичних еліт. Типологія політичних технологій. Групи тиску. Їх функції та технологія діяльності. Лобізм в політиці. Типи лобіювання. Розвиток групи тиску та лобіювання в політичному житті сучасної України. Виборча система як вид політичних технологій. Конституція України про організацію та проведення виборів в Україні.

ТЕМА 14. ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ

Політична свідомість як форма відображення політичного буття. Політична свідомість суспільства, соціальної групи та особи. Структура та підструктура політичної свідомості (емпірична і теоретична, буденна і наукова, ідеологічна і соціально-психологічна). Відносна самостійність політичної свідомості і її активний вплив на

політичний процес, на політичне життя суспільства. Політична субкультура. Групова і масова політична свідомість. Політична свідомість і політична воля. Авторитарна і демократична свідомість. Особливості формування політичної свідомості в Україні.

Політична ідеологія як поняття і форма суспільної свідомості, її роль та значення в політичному житті в суспільстві. Класичні уявлення про ідеологію де Тресі, К. Маркса. Р. Міхельса, М. Вебера, О. Лемберга, Т. Парсонса, Р. Пайпса. Функції політичної ідеології. Державна ідеологія і політичний ідеал. Рівні політичної ідеології. Співвідношення політичної ідеології та політичної науки. Ідеологічна багатоманітність в Україні. Національна ідея та ідеологія державотворення в Україні.

ТЕМА 15. ОСНОВНІ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ ТЕЧІЇ І КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОСТІ

Ідейно-політична концепція: сутність і її функції. Багатопартійність і плюралізм ідеологій. Класифікація сучасних ідеологічних концепцій, політичних течій. Основні ідейно-політичні течії сучасності.

Політична ідеологія консерватизму. Виникнення і еволюція консерватизму. Основні цінності і принципи організації суспільного життя консерватизму. Консерватизм і неоконсерватизм. Характерні риси неоконсерватизму сучасності. Консерватизм в Україні.

Лібералізм і неолібералізм. Характерні риси лібералізму. Ліберальні рухи і Ліберальний Інтернаціонал. Характерні риси неолібералізму. Лібералізм в Україні.

Радикалізм як ідеологія і політична течія. Характерні риси радикалізму. Політичний екстремізм, «правий» і «лівий» тероризм. Анархізм як прояв «лівого» екстремізму. Фашизм як вияв «правого» екстремізму. Неофашизм в сучасному світі.

Клерикалізм і його різновиди: католицький, іудейський, ісламський. Комунізм як ідеологія і політична течія. Історія виникнення комунізму і його характерні риси. Революційний і реформаторський напрями в комунізмі. III Комуністичний Інтернаціонал (1919-1943 рр.) Падіння СРСР, перегляд основних принципів комуністичної ідеології.

Соціалізм. Соціалістичний ідеал, соціалістична ідеологія. Основні принципи і цінності соціалістичного руху. Ідеї утопічного соціалізму і сучасність. Соціал-демократичний рух сучасності. Соціалістичний Інтернаціонал. Концепція «демократичного соціалізму» і її сучасність. Соціалістичні та соціал-демократичні партії в Україні.

ТЕМА 16. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА, ЇЇ СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ

Політична культура як частина загальної культури людства. Політична культура і політична діяльність. Сутність, структура, типи політичної культури. Політична ідеологія як стрижень політичної культури. Культура політичного мислення, її ознаки і прояви. Культура функціонування політичних інститутів. Взаємозв'язок політичної, світоглядної, моральної та правової культури.

Структура політичної культури. Політична культура і субкультура. Політична культура як сфера і умова політичної свободи людини. Політична культура як засіб соціалізації людини.

Основні блоки (рівні) політичної культури: пізнавальний, поведження, функціональний. Основні функції політичної культури в суспільстві. Типи політичних культур та їх зміст. Політична культура в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності. Історичні особливості формування політичної культури в Україні.

ТЕМА 17. СВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС, ГЛОБАЛЬНА І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Світовий політичний процес: поняття, зміст, сутність, суб'єкти і тенденції на сучасному етапі. Шляхи і форми, принципи і методи соціальних перетворень в сучасному світі. Еволюція, революція, реформи в політичному розвитку світового співтовариства. Характерні риси та особливості сучасного світового політичного процесу.

Міжнародні відносини. Суб'єкти, види і принципи міжнародних політичних відносин. Діалектика внутрішньої та зовнішньої політики. Процедура прийняття зовнішньополітичних рішень та способи врегулювання міжнародних та регіональних конфліктів. Міжнародні

організації та міжнародні політичні відносини. Роль ООН в збереженні миру і глобальної безпеки.

Криза сучасної цивілізації і глобальна безпека. Глобальний, регіональний і національний рівні безпеки. Національна безпека і її характерні риси. Внутрішні і зовнішні фактори національної безпеки. Національна безпека і політична стабільність.

ТЕМА 18. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Становлення державності в Україні і основні напрямки зовнішньої політики. Декларація «Про державний суверенітет України» про основні принципи міжнародних відносин: визнання правил загальнолюдських відносин над класовими. Пріоритет загально-признаних норм міжнародного права над нормами державного права.

Україна в системі міжнародних політичних відносин та її місце в сучасному геополітичному просторі. Національний інтерес та національна безпека України. Основні напрями і принципи зовнішньої політики України. Відносини України з Росією і країнами СНД. Вступ України в Раду Європи (листопад 1995р.). Україна і НАТО. Європейський вибір України. Україна і ЄС.

Україна як член ООН. Участь України у світових міжнародних і регіональних міжнародних організаціях. Основні цілі та завдання зовнішньої політики України. Зростання ролі України у вирішенні глобальних проблем сучасності. Конституція України про зовнішню політику Української держави.

ТЕМА 19. ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ І СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС

Політичне прогнозування. Методології політичного прогнозування. Загальне і часткове прогнозування.

Типи прогнозів: пошуковий, нормативний, вірогіднісний та ін. Основні напрями прогнозування, його етапи. Стратегічне, тактичне і операційне прогнозування. Прогнозування як пізнання, розуміння, інтерпретація процесу, тенденцій політичного розвитку. Футурологія (Ф. Фукуяма, С. Платонов, Д. Несбіт).

Прогнозування - основний з напрямків соціального оновлення світу. Вибір шляхів і моделей суспільно-політичного розвитку. Капіталізм, соціалізм або третій шлях - змішана модель.

Критерії суспільного процесу і політика. Прогнозування розвитку світової цивілізації в XXI ст. Втілення планів і прогнозів у політичних рішеннях і діях. Зростання значення політичного прогнозування в умовах реформування українського суспільства.

РОЗПОДІЛ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЛЕКЦІЯ 1. ПРЕДМЕТ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

1. Політологія як наука, об'єкт її дослідження.
2. Предмет політології, її структура, закономірності та категорії.
3. Функції і методи політології, їх зв'язок з іншими суспільними науками.

ЛЕКЦІЯ 2. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

1. Політичні вчення Стародавнього світу.
2. Теорії про державу та право епохи Відродження.
3. Розвиток європейської та американської політичної думки.
4. Ідеї утопічного соціалізму.
5. Марксистська концепція політики.
6. Сучасні західні політичні вчення.

ЛЕКЦІЯ 3. РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

1. Політична думка в Україні в XVII-XVIII ст. ст.
2. Генезис політичних ідей в XIX ст. Кирило-Мефодіївське товариство. М.Костомаров, М.Драгоманов.
3. Політична думка в Україні в XX ст. М.Грушевський, В.Винниченко, Д.Донцов.

ЛЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИКА ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ І ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1. Політична сфера і політичне життя.
2. Суб'єкти і об'єкти політики та їх взаємодія. Соціальна структура суспільства.
3. Політична діяльність. Зміст, мета, форми політичної діяльності.

ЛЕКЦІЯ 5. ДЕМОКРАТІЯ ЯК ФОРМА І СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

1. Демократія як соціально-політичне і правове явище.
2. Основні концепції демократії.
3. Конституція України і демократизація суспільства.

ЛЕКЦІЯ 6. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА. ФОРМИ ТА ВИДИ ВЛАДИ

1. Сутність, структура, джерела та функції політичної влади.
2. Легітимність політичної влади, принципи її розподілу.
3. Механізм здійснення політичної влади.
4. Розвиток політичної державної влади в Україні.

ЛЕКЦІЯ 7. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ, ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА КРИЗИ

1. Сутність, зміст і особливості політичних відносин.
2. Політичний конфлікт як соціальне явище.
3. Основні школи і напрямки в політичній конфліктології.
4. Політичні кризи і засоби їх розв'язання.

ЛЕКЦІЯ 8. ПОЛІТИКА І ОСОБА

1. Особа як суб'єкт і об'єкт політики.
2. Свобода відповідальності особи в суспільстві.

3. Форми і методи участі особи в політичному суспільстві.
4. Політична поведінка особи. Конформізм, нонконформізм, колективізм і індивідуалізм.

ЛЕКЦІЯ 9. ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ

1. Релігія як соціальне явище. Функції релігії.
2. Держава і церква. Види їх відносин.
3. Релігія у світовій політиці.

ЛЕКЦІЯ 10. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА, ЇЇ СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ

1. Поняття, сутність і структура політичної системи.
2. Функції політичної системи.
3. Формування політичної системи України.

ЛЕКЦІЯ 11. ДЕРЖАВА В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

1. Сутність держави, її ознаки та функції.
2. Типи та форми правління сучасної держави.
3. Громадянське суспільство і правова держава.

ЛЕКЦІЯ 12. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Сутність, структура, класифікація, функції політичної партії.
2. Типологія партійних систем.
3. Партійна система України, особливості формування, тенденції трансформації.

ЛЕКЦІЯ 13. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО, ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ, ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Політичне лідерство: природа, ознаки та типологія.
2. Політичні еліти.
3. Політичні технології, їх види.

ЛЕКЦІЯ 14. ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ

1. Політична свідомість суспільства, соціальні групи та особи.
2. Структура політичної свідомості. Авторитарна і демократична свідомість
3. Політична ідеологія як поняття і форма суспільної свідомості.
4. Національна ідея та ідеологія державотворення в Україні.

ЛЕКЦІЯ 15. ОСНОВНІ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ ТЕЧІЇ І КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОСТІ

1. Багатопартійність і плюралізм ідеологій.
2. Класифікація ідеологічних концепцій політичних течій.
3. Основні ідейно-політичні течії сучасності: консерватизм, лібералізм, радикалізм, соціалізм.

ЛЕКЦІЯ 16. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА, ЇЇ СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ

1. Політична культура як соціальне явище.
2. Структура, типи і функції політичної культури.
3. Політична культура сучасного українського суспільства.

ЛЕКЦІЯ 17. СВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС, ГЛОБАЛЬНА І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

1. Провідні тенденції становлення і розвитку світового співтовариства на межі ХХ-ХХІ ст.
2. Проблема створення нового міжнародного порядку.
3. Основні закономірності розвитку сучасної світової політики

ЛЕКЦІЯ 18. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

1. Визначення основних понять, типології, функцій системи міжнародних політичних відносин.
2. Принципи міжнародних відносин, інституалізація міжнародної політики.
3. Структура, функції, документи головних суб'єктів системи міжнародних відносин.

ЛЕКЦІЯ 19. ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ФУТУРОЛОГІЇ

1. Політичне прогнозування: суть, методи, об'єктивні умови і суб'єктивні фактори.
2. Сучасні футурологічні концепції.
3. Перспективи і тенденції політичного розвитку людства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабасов Е.М. Конфліктологія: уч. пос. [для вузов] / Е.М. Бабасов. – Минск: Тетра – системс, 2001. – 461 с.
2. Вступ до політології: Екскурс в історію правничо-політичної думки [навч. пос. для студ. вищ. навч. закл.] / В.Й. Скиба, В.П. Горбатенко, В.В. Туренко; За заг. ред. В.Й. Скиби. – К.: Основи, 1998. – 718 с.
3. Гаєвський Б.А Сучасна українська політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Б.А. Гаєвський. – К.:МАУП, 1999. – 226 с.
4. Гелей С.Д. Політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл. – 6-е вид. перероб. і доп.] / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2007. – 310 с.
5. Гелей С.Д. Політико-правові системи світу: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
6. Горлач М.І. Політологія: наука про політику: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ М.І. Горлач, В.І. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 838 с.

7. Демидов А.И. Основы политологии: учебн. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ А.И. Демидов, А. А. Федосеев. – М.: Высш. шк., 1995. – 271 с.
8. Дергачев В. А. Геополитика: уч. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ В.А. Дергачев. – К.: ВИРИР, 2002. – 480 с.
9. Ерышев А.А. История политических и правовых учений: учебн. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ А. А. Ерышев. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.
10. Исаев Б. А. Политология: учебн. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ Б. А. Исаев – [5-е изд.] – СПб.: Питер, 2005. – 174 с.
11. Історія політичної думки: метод. вказівки з курсу «Політологія» [для студ. усіх спец. і форм навч.]/ В.Т. Варяник, Р.Р. Марутян, І.С. Рижова та ін. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2002. – 108 с.
12. История политических и правовых учений: консп. лекций [для студ. высш. учебн. зав.]/ Под ред. проф. О.Э. Лейста. – М.:Зерцало, 2000. – 677 с.
13. История политических и правовых учений: хрестоматия [для студ. высш. учебн. зав.]/ Под ред. проф. О.Э. Лейста. – М.:Городец, - 2000. – 512 с.
14. История политических и правовых учений: учебник [для вузов]/ Под ред. В.С. Нарсесянца. – М.: Норма – Инфра; 2000. – 352 с.
15. Історія розвитку політичної думки: курс лекцій. Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.В. Мадіссон, Л.І. Ларченко, В.П. Степико, Л.Я. Діденко. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
16. Каменская Е.Н. Политология: курс лекций [пос. для подг. к экз. для студ. всех форм обуч.]/ Е.Н Каменская; - Ростов-н/Д: Феникс, 2002. – 160с.
17. Каменская Г.В. Политические системы современности: пособие / Г.В. Каменская, А.Н. Родионов. – М.: Онега, 1994. – 224 с.
18. Касьянов В.В. Политология для технических вузов: уч. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ В.В. Касьянов, С.И. Самылин. – Ростов-н/Д: Феникс, 2001. -384 с.
19. Кирилук Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Ф.М. Кирилук. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.

20. Кирилюк Ф.М. Новітня політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Ф.М. Кирилюк. – К.: Центр учбової літератури. – 2009. – 594 с.
21. Козырев Г.Н. Политология: уч. пос. [для вузов] / Г.Н. Козырев. – М.: Форум; Инфра – М. – 2009. – 368 с.
22. Королько В.Г. Основы паблик релейшнз: учебн. пос. [для студ. высш. учебн. зав.]/ В.Г. Королько. – М.-К., 2002. – 400 с.
23. Кухта Б.Л. З історії української політичної думки: текст лекцій [навч. пос.]/ Б.Л. Кухта. – К.: Генеза, 1994. – 368 с.
24. Кухта Б.Л. Політичні еліти і лідери: уч. пос./ Б.Л. Кухта, Н.Теплоухова. – [2-ге вид. переробл. і доп.] - Львів: Кальварія, 1996. – 219 с.
25. Мадіссон В.В. Політологія міжнародних відносин: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.В. Мадіссон, В.А. Шахов. – К.: Либідь, 1997. – 176 с.
26. Мадіссон В.В. Сучасна українська геополітика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.В. Мадіссон, В.А. Шахов. – К.: Либідь, 2003. – 170 с.
27. Мангейм Д.В. Політологія. Методы исследования [пер. с англ.]/ Д. В. Мангейм, Р.К. Рыч. – М.: Весь мир, 1999. – 544 с.
28. Матвеев В.А. Политология: учебн. пос.[для студ. высш. учебн. зав.]/ В.А. Матвеев, Л.С. Буланенко [7-е изд.] – Х.: Одиссей, 2008. – 304 с.
29. Нерсисянц В.С. История политических и правовых учений: учебник [для студ. высш. учебн. зав.]/ В.С. Нерсисянц. – М.: Норма, 2007. – 704 с.
30. Орлянський В.С. Конфліктологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.С. Орлянський. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 160 с.
31. Основы политологии: уч. пос.[для студ. техн. вузов.]/ Н.В. Корогодов, Ю.В. Зайончковский. – Х.: Парус, 2008. – 360 с.
32. Основы политической элитологии: уч. пос. [для студ. высш. уч. зав.]/ Г.К. Ашин, А.В.Понедилков, В.Г. Игнатов и др. – М.: Приор, 1999. – 304 с.
33. Піча В.М. Політологія: підр [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.М. Піча, Н.М. Хома. За заг. ред. В.М. Пічі [5-е вид. стереотип.] – К.-Л.: Новий Світ, 2001 – 2008. – 304 с.

34. Погорілий Д.Є. Політологія: кредитно-модульний курс: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Д.Є. Погорілий. – К.: Центр учбової літератури. Фірма «Іннос», 2008. – 432 с.
35. Політологія: підр [для студ. вищ. навч. закл.]/ За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка: [3-е вид. переробл. і доп.] – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 568 с.
36. Политология: учебник [для студ. высш. учебн. зав.]/ под ред. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2001. – 588 с.
37. Политология: учебник [для студ. высш. учебн. зав.]/ М.А. Василик, В.А. Гуторов, Ю.В. Носов; Под ред. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2006. – 588 с.
38. Политология: уч. пос. [для студ. высш. уч. зав.]/ Под ред. А.А. Радугина. [2-е доп. изд.]. – М.: Центр. 1999. – 222 с.
39. Політологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Л.М. Герасіна, В.С. Журавський, В.Я. Зимогляд та ін. - [2-ге вид. переробл. і доп.]. – К.: Дім «Ін Юре», 2005. – 520 с.
40. Політологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ За наук. ред. А. Колодій. - [2-ге вид. переробл. і доп.]. – К.: Ельга, Ніка – Центр, 2003. – 664 с.
41. Політологія: [збірн. вправ і завдань для самостійної роботи. Глосарій]. Метод. пос. до підр. «Політологія»/ За ред. А. Колодій. - К.: Ельга, Ніка – Центр, 2003. – 280 с.
42. Політологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ За заг. ред. В.Г. Кременя, М.Г. Горлача. – Х.: Єдинорог. 2001. – 640 с.
43. Політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Упорядн. і ред. М.Г. Сазанов. – Х.: Фоліо, 1998. – 736 с.
44. Політологія: підр. для ун-тів / О.І. Семків, В.А. Шпилюк, Б.А. Гаєвський та ін. – За ред. О.І. Семківа. - [2-ге вид. зі змін.]. – Л.: Світ. 1994. – 592 с.
45. Політологія: Кінець ХІХ ст. – перша половина ХХ ст.: Хрестоматія [для студ. вищ. навч. закл.]/ За ред. О.І.Семківа. – Л.: Світ, 1996. – 800 с.
46. Політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В.А. Матвеев, Л.С. Булененко. – Х.: Одиссей, 2008. – 272 с.
47. Политология в вопросах и ответах: учебн. пос. [для вузов]/ Е.А. Ануфриев, А.П. Бутенко, Н.А. Сахаров и др. Под ред. Е.А. Ануфриева. – М.: Наука, 1994. – 190 с.

48. Політологічний енциклопедичний словник: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Під ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.
49. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.П. Горбатенка. - [2-е вид. доп. і переробл.] – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
50. Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичних суспільств / Ред. кол. В. Полохало та ін. – К.: Політична думка, 1995. -364 с.
51. Потульницький В.А. Теорія української політології: курс лекцій / В.А. Потульницький. – К.: Либідь, 1993. – 190 с.
52. Почепцов Г.Г. Имиджелогия: учебн. [для студ. высш. учебн. зав.]/ Г.Г. Почепцов. -М.: Рефл.-бук, К. Веклер, - 2000. – 768 с.
53. Пугачев В.П. Введение в политологию: учебн. [для студ. высш. учебн. зав.]/ В.П. Пугачев, А.И. Соловьев. - [3-е изд. перераб. и доп.]- М.: Аспект Пресс, 1997. – 447 с.
54. Рудич Ф.М. Політологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Ф.М. Рудич - [2-е вид. стереотип.] – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
55. Соловьев. А.И. Политология, политическая теория, политические технологии: учебник. [для студ. высш. уч. зав.]/ А.И. Соловьев. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 533 с.
56. Ткач О.І. Політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ О.І. Ткач. – К.: Ельга: Ніко-Центр, 2003. – 264 с.
57. Халипов В.Ф. Наука о власти: Кратология: учебн. пос. - / В.Ф. Халипов. – М.: Ось – 89, 2008. -448 с.
58. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ П.П. Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
59. Шляхтун П.П. Новітня політологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]/ П.П. Шляхтун, - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 592с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера, Д. Коулмен, В. Конноллі, А. Райана [Пер. з англ. за ред. Н. Лисюк]. – К.: Дух і літера, 2000. – 472 с.
2. Історія політичної думки: навч. пос. / Джордж Г. Себайн, Томас Л. Торсо [пер з англ.]. К.: Основи, 1997. – 638 с.

3. Курас І.Ф. Етнополітологія . Перші кроки становлення / І.Ф. Курас. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
4. Основи державознавства: підручник / [Ю.І. Римаренко, О.В. Картунов, О.Н. Мироненко та ін.: За ред. Ю.І. Римаренка]. К.: Либідь, 1997. – 656 с.
5. Политика: Толковый словарь: Русско – английский. – М.: Инфра. – М.: Весь мир, 2001. – 768 с.
6. Политология: Энциклопедический словарь . - / [Общ. ред. и сост. Ю.И Аверьянов]. – М.: Изд-во Московск. коммерч. ун-та, 1993. – 431с.
7. Политическая наука в Западной Европе. [под ред. Х.Д. Клингеманна; науч. ред. Е.Б. Шестопа]. – М.: Аспект-пресс, 2009. – 487 с.
8. Політична історія України ХХ століття. У 6 томах. Т.6.: Від тоталітаризму до демократії (1945 - 2002) / [О.М. Майборода, Ю.І. Шаповал, О.В. Гарань та ін.]. – К.: Генеза, 2003. – 696 с.
9. Политические институты на рубеже тысячелетий: монография [3-е изд. стереотип.] – Дубна: ООО «Феникс +», 2009. – 480 с.
10. Политическая энциклопедия в 2 т. / под ред. Г.Ю. Семыгина. – М.: Мысль, 2000, т. 1 (А-М); М.: Мысль, 2000. т. 2 (Н-Я).
11. Правляча еліта сучасної України: соціологічний портрет [М.О. Шульга, О.В. Потехін, Н.Л. Бойко та ін.]. – К.: Вісник НАН України. 1998. - №7-8, с.33-55.
12. Пугачев В.П. Политология: справочник студента / [В.П. Пугачев]. – М.: «Слово», из-во АСТ, 1999. – 576 с.
13. Социализм –21. 14 текстов постсоветской школы критического марксизма /[В.Г. Арсланов, Г.А. Багатурия, А.В. Бузгалин и др. Авторы проекта А.В. Бургалин, В.Н. Миронов]. – М.: Культурная революция, 2009. – 720 с.
14. Теория и история политических институтов: уч. пос. / [Под ред. проф. А.В. Макарина, проф. А.И. Стребкова]. – СПб. – СПбГУ, 2008. – 320 с.
15. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Кол. монографія / [Под ред. М.О. Шульги]. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1999. – 687 с.
16. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний та прикладний аспекти: Кол. монографія / [За ред. Ф.М. Рудича]. – К.: МАУП. 2002. – 488 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Серед усіх видів навчальної роботи важливе місце належить семінарським заняттям, а також, підготовці і написанню рефератів. Семінарське заняття є одним з базових і ефективних форм навчального процесу в вищому учбовому закладі. Саме від правильної організації і проведення семінарського заняття в значній мірі залежить той обсяг знань, яким опанують студенти. Семінарські заняття проводяться з ключових тем курсу «Політологія», поданих в формі розроблених планів до яких додається список джерел та літератури. В процесі підготовки до семінарських занять студенти закріплюють, отриманні на лекціях, а також в процесі самостійної роботи знання.

Мета семінарських занять полягає в забезпеченні глибокого і всебічного вивчення основних проблем курсу «Політологія», навчання їх елементам самостійного аналізу сучасних політичних подій. В процесі семінарських занять студенти закріплюють теоретичні знання; опановують здібності логічно мислити і аргументовано давати відповіді, творчо підходити до формулювання і висловлення власних думок; здійснювати самостійний аналіз політичних процесів.

Під час підготовки до семінарського заняття студент повинен уважно ознайомитися з планом; переглянути лекційний матеріал з даної теми; проаналізувати та законспектувати запропоновану літературу; скласти тези чи конспект виступу з усіх питань семінарського заняття.

ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ:

- семінарське заняття починається вступним словом викладача, в якому він акцентує увагу студентів на ключових моментах теми, мети, формах та методах його проведення;
- в процесі розкриття змісту його або іншого питання семінарського заняття, студентам доцільно пов'язувати матеріал з актуальними політичними проблемами сучасної України та світу;

- виступи студентів на семінарських заняттях сприяють формуванню логічного мислення, виробляють навички (вміння) висловлювати свої знання та думки, правильно застосовувати категоріальний та понятійний апарат. Все це є позитивним, адже розширює світогляд студентів та вміння аналізувати політичні події;
- студенти повинні уважно слухати та аналізувати виступаючих, щоб потім приймати участь в обговоренні дискусійних питань. Саме активна участь в обговоренні питань семінарського заняття сприятиме виробленню вміння приймати участь в дискусіях, аналізувати різні точки зору;
- ключовим моментом семінарського заняття є обговорення студентами кожного з питань, зазначених в плані семінарського заняття. Значення цього компонента семінару полягає в тому, що це дає можливість виступити всім бажаючим; висловити свою точку зору і доповнити виступаючого. Завдання викладача полягає в спрямуванні процесу обговорення в необхідному напрямку;
- закінчується семінарське заняття підсумковим виступом викладача, в якому дається оцінка глибини розкриття теми; оцінюється виступ кожного студента, звертається увага на ті питання, які недостатньо або зовсім не отримали необхідного висвітлення, дається завдання на наступне заняття.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ» ДО ПЕРШОГО ТА ДРУГОГО ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ

ТЕМА 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК НАУКА

ПЛАН

1. Політика як суспільне явище: поняття і структура політики.
2. Місце політики в системі суспільних відносин. Види політики.
3. Предмет та об'єкт політичної науки.
4. Структура та функції політичної науки

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політика, політологія, політичні процеси, політичні організації, обстрагування, логічний аналіз, моделювання.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Які важелі впливають на відбір проблем до кола інтересів політології?
2. Що може означати дуже поширений вислів: «Політика – це мистецтво можливого»?
3. Яка можлива межа проникнення політики в сферу життя суспільства? Чи потрібна вона взагалі?
4. Як вважаєте, який вплив має політика на професійну діяльність кожної людини в її повсякденному житті?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Політологія в системі суспільних наук.
2. Наукові та побутові уявлення про політику: їх співвідношення та впливи.

ТЕМА 2: ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

ПЛАН

1. Політична думка Стародавнього Світу, Античності та Середньовіччя.
2. Політичні вчення Відродження і Нового часу.
3. Основні напрямки політичної думки ХІХ - ХХ століття.
4. Етапи розвитку політичної думки в Україні.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Теорія «суспільного договору», ідеї гуманізму, громадянське суспільство, «природні права», панславізм, федералізм, правозахисний рух, інтегральний націоналізм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які сильні та слабкі сторони має зміст теорія «суспільного договору»?

2. Які трансформації відбулися з змістом терміну «макіавеллізм»?
3. Чи можливе поєднання політики та моралі?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Вклад мислителів Нового часу в процесі становлення сучасної демократії.
2. Становлення політології в Україні.

ТЕМА 3. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА

ПЛАН

1. Влада як соціальне явище: політична та державна влада.
2. Структура політичної влади.
3. Джерела та ресурси влади.
4. Політичні режими: ознаки демократичних та недемократичних режимів.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політична влада, державна влада, легітимність влади, підкорення, легальність влади, ресурси влади, панування, суверенність влади, етатизм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. В чому відмінність політичної влади від економічної, правової чи релігійної влади?
2. Порівняйте різні підстави легітимності.
3. У чому розбіжності легальності і легітимності політичної влади? У якому співвідношенні знаходиться легітимність та легальність?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Ресурси влади сучасного суспільства.
2. Радянська номенклатура як політична еліта тоталітарної системи.

ТЕМА 4 ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ТА ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

ПЛАН

1. Поняття політичної еліти: класичні та сучасні елітарні концепції.
2. Типологія політичних еліт.
3. Поняття та ознаки політичного лідерства.
4. Політичні еліти та політичне лідерство в реаліях українського сьогодення.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Вождізм, конформізм, популізм, політичний лідер, рекрутування еліт, політична еліти, правляча еліта.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. В чому відмінність лідерства від керівництва?
2. Яким чином впливає соціальна мобільність у суспільстві на процеси рекрутування політичної еліти?
3. Що таке номенклатура? Які умови необхідні для її формування?
4. Що таке елітарність суспільства?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Політичний клієнтелізм: історія існування і сучасність.
2. Теорія еліт у сучасній західній політології.
3. Теорія еліт в українській політичній думці. Елітарні концепції В. Липинського і Д. Донцова.

ТЕМА 5. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

1. Сутність, структура та функції політичної системи суспільства.
2. Типологія політичних систем.
3. Політична система України.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політична система, структура політичної системи, функції політичної системи; типи політичних систем; політична свідомість, політичні інститути, політична участь, президентське правління.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняття «політична система суспільства».
2. Які функції в політичній системі виконують політична свідомість і політична культура?
3. Проаналізуйте поняття «вхід» і «вихід» із політичної системи суспільства.
4. Які функції політичної системи суспільства?
5. Як співвідносяться поняття «політична система суспільства» і «політичний режим»?
6. З'ясуйте які функції є головними в діяльності політичної системи?
7. Проаналізуйте залежність рівня й типу політичної культури суспільства та типу політичної системи.
8. Розробіть схему політичної системи суспільства України.
9. Охарактеризуйте елементи політичної системи.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Особистості політичних систем пострадянських країн (Російська Федерація і Білорусь).
2. Типологічні ознаки політичної системи України.
3. Вклад американських політологів у розробку теорії політичних систем.
4. Політична система тоталітарного типу.
5. Трансформація політичних систем в країнах Східної Європи.
6. Традиційні, раціональні, бюрократичні системи (М. Вебер)

ТЕМА 6. ДЕРЖАВА В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

1. Сутність, походження та головні риси держави.
2. Структура та функції держави. Форми державного правління та устрою.
3. Типологія держав. Правова та соціальна держава, її розбудова в Україні.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Держава, державність, форми державного правління, функції держави, республіка, монархія, унітарна держава, федерація, конфедерація, президент, парламент, уряд.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Сукупність яких елементів укладають основу держави?
2. Які існують теорії походження держави?
3. Які види монархії Ви знаєте? Дайте їх порівняльний аналіз.
4. Охарактеризуйте основні форми державного правління.
5. Які існують взаємодії інститутів влади в федеративній державі?
6. Визначте позитивні та негативні риси республіканської форми правління.
7. Що є критерієм відмінності республік з парламентською та президентською системами?
8. Що таке правова та соціальна держава?
9. Розкрити особливості парламентської, президентської та «змішаної» республік.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Держава – ключовий інститут політичної системи.
2. «Ідеальна держава» Платона.
3. Розподіл гілок влади в концепції Монтеस्क'є
4. Україна – унітарна держава.
5. Конституція України про форми державного правління та державного устрою.
6. Основні теорії походження держави.

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ

ПЛАН

1. Передумови виникнення, суть і функції політичних партій.
2. Типологія партій. Кадрові та масові політичні партії.
3. Поняття партійної системи. Типологія партійних систем.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політична партія, функції політичних партій, критерії класифікації партій, «праві», «ліві», «центр» у політиці, партійні систем, двопартійна система, система домінуючої однієї партії, виборчі систем, мажоритарна та плюральна система виборів,

пропорційна система виборів, змішана система виборів, міжпартійні блоки та коаліції.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які шляхи та способи формування політичних партій?
2. Назвіть політичні, організаційні та ідеологічні функції політичних партій.
3. Які критерії типології політичних партій?
4. Які українські політичні партії слід віднести до «лівих», «центристських» та «правих»?
5. Охарактеризуйте основні етапи становлення багатопартійності в Україні.
6. Що таке партійна система? Які чинники впливають на формування та функціонування партійних систем?
7. У чому виявляється найбільш принципова відмінність у політиці республіканської і демократичної партій США?
8. Якою є перспектива політичних партій в Україні?
9. Якими є перспективи соціал-демократії в Україні?
10. Назвіть країни, де існують одно-, двох-, багатопартійні системи. Від яких факторів залежить характер партійної системи?
11. В чому полягає відмінність партійних систем України, США, Китаю?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Генезис політичних партій.
2. Типологія політичних партій.
3. Партійна система сучасного українського суспільства.
4. Процес формування багатопартійності в Україні.
5. Політичні партії України: походження, ідейні орієнтації і електорат.
6. Опозиція і її роль в політичному житті.

ТЕМА 8. ПОЛІТИЧНІ ІДЕОЛОГІЇ

ПЛАН

1. Політична ідеологія: походження, сутність, суспільна роль.

2. Сучасні світові ідеології: лібералізм, консерватизм, соціал-демократія, націоналізм.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Ідеологія, ідейно-політична доктрина, ідеологія лібералізму, «неолібералізм», консерватизм, неоконсерватизм, соціалізм, комунізм, ленінізм, націоналізм, шовінізм, фашизм, ісламський фундаменталізм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю ідеологія. Чому існують ідеології? Які чинники впливають на формування певної ідеології в межах конкретної країни?
2. Які функції ідеології?
3. Дайте визначення та охарактеризуйте ліберальну ідеологію.
4. Які характерні риси консервативної ідеології?
5. Дайте порівняльну характеристику консервативної та «неоконсервативної» ідеологій.
6. Визначте основні характерні риси соціалістичної ідеології.
7. Назвіть характерні риси фашистської ідеології.
8. Визначте зміст понять ідеологізація, деідеологізація, реідеологізація.
9. Яка ідеологічна ситуація в сучасній Україні?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Лібералізм: історія і сучасність.
2. Консервативна ідеологія в сучасному світі.
3. Теорія та практика «демократичного соціалізму».
4. Ідеологія фашизму: сучасні риси.
5. Марксистська концепція соціалізму.
6. Особливості розвитку неоконсерватизму в сучасному світі.
7. Ідеологічна ситуація в посткомуністичних країнах.

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА

ПЛАН

1. Сутність і основні тенденції розвитку міжнародних відносин і міжнародної політики.

2. Вплив глобальних процесів та міжнародні відносини.
3. Україна в системі міжнародних відносин.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Національний інтерес, національна безпека, зовнішня політика, міжнародні відносини, міжнародна політика, міжнародна організація, баланс сил, міжнародна безпека, геополітичний простір.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Розкрийте зміст кожного вектору сучасної української зовнішньої політики?
2. Держава як суб'єкт міжнародних відносин.
3. Характерні риси та основні аспекти глобальних проблем сучасності.
4. Сучасний міжнародний порядок: етапи становлення, виміри, підходи, моделі.
5. Геополітичні пріоритети України.
6. Україна в сучасних американських геополітичних концепціях.
7. Хто може виступати в ролі суб'єктів міжнародних організацій?
8. Якою є участь України в ООН та Раді Європи?
9. Чи може Україна стати членом НАТО та Європейського Союзу?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Взаємодія внутрішньої та зовнішньої політики держави.
2. Україна – шлях до Європейського Союзу.
3. Україна – член ООН: історичні кроки.
4. Україна в регіональному та геополітичному контексті.
5. Особливості сучасного світового політичного процесу.
6. Україна – НАТО: реалії та перспективи.

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗМІСТОВНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ (МОДУЛЬ №1)

1. Оформлення політичної науки в самостійну наукову дисципліну.
2. Політика як об'єкт політології.

3. Предмет вивчення політології.
4. Політичні вчення Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
5. Західно-європейська політична думка Середньовіччя.
6. Політичні вчення епохи Відродження.
7. Розвиток політичної науки Нового часу.
8. Основні напрямки західноєвропейської політичної думки XIXст.
9. Основні напрямки політичної думки XXст.
10. Зародження і розвиток української політичної думки.
11. Влада як соціальне явище.
12. Політична соціалізація індивіда.
13. Політичний конфлікт, етапи його розвитку.
14. Політична та державна влада.
15. Об'єкт і предмет політології.
16. Політичні режими.
17. Джерела, інструменти і ресурси влади.
18. Соціальні інтереси.
19. Легітимність та легальність політичної влади.
20. Ідеї політичного елітизму, типологія і функції.
21. Сутність політичного лідерства.
22. Теорія і класифікація політичного лідерства.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ ДО ЗМІСТОВНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (МОДУЛЬ№1)

1. Виникнення політології як наука.
2. Зародження і розвиток політичної науки в Україні.
3. Взаємозв'язок політології з іншими соціально-гуманітарними науками.
4. Які соціальні чинники можуть впливати на політику?
5. Чи може політика бути залежною від природних, фізико-кліматичних явищ, генетичних якостей, психологічних особливостей людини?
6. Якою бачив Платон «ідеальну державу»?
7. На які засади спиралася політична етика Конфуція?
8. Що розуміється під поняттям «політея»?
9. Як Цицерон визначав поняття «народ»?

10. Політичні ідеї раннього християнства.
11. Політичні думки у Стародавній Індії («Закон Ману», «Артхашастра»).
12. Відмінність у позиціях двох лідерів Реформації – М. Лютера та Т. Мюнцера?
13. Як обґрунтовувалась поняття «суверенітет» у розумінні як ознаки держави?
14. Аналіз політичних ідей Т. Мора і Т. Кампанелли.
15. Ставлення до демократії представників американської політичної думки XVIIIст.?
16. І. Кант і Г. Ф. Гегель про правову державу та громадянське суспільство.
17. Концепція трансформації посткомуністичних суспільств З.Б. Бжезінського.
18. Біхевіоризм як напрямок у західній політичній психології.
19. Рух «шестидесятників» в Україні.
20. Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї.
21. Ставлення Д. Донцова до фанатизму та аморальності в політиці.
22. Методи організації державного будівництва в Україні за В. Липинським.
23. Консенсус і конфлікт у політиці.
24. Відмінність між конфліктами та кризами у політиці.
25. Причини конфліктів на території колишнього СРСР за останні роки.

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗМІСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ (МОДУЛЬ № 2)

1. Політична система: поняття, структура, типи.
2. Механізм функціонування політичних систем.
3. Тоталітарний політичний режим: поняття, ознаки та його історичні різновиди.
4. Авторитарний політичний режим: основні форми недемократичного політичного режиму.
5. Демократичний політичний режим, його основні ознаки та сучасні концепції демократії.

6. Особливості функціонування та розвитку посттоталітарної політичної системи.
7. Держава: поняття, виникнення, ознаки та місце в політичній системі.
8. Державне правління: форми, їх особливості в сучасному світі.
9. Форми державного устрою.
10. Політична партія: поняття і ознаки, типологія політичних партій.
11. Партійна система: поняття та основні типи.
12. Групи інтересів. Зв'язок їх з політичними партіями та органами влади.
13. Лобізм: поняття та основні форми.
14. Політична культура: поняття, структура та функції.
15. Політична ідеологія: поняття, основні ідеології сучасності.
16. Електоральна поведінка і типи політичної участі. Абсентеїзм і причини його виникнення.
17. Політична культура, її типологія. Політична субкультура та її різновиди.
18. Політичні процеси: поняття, структура та форми їх протікання.
19. Вибори: поняття, види та функції.
20. Виборче право, його основні принципи, види виборчих систем.
21. Виборчий процес, його основні стадії.
22. Світова політика: поняття, зміст, цілі.
23. Система міжнародних відносин і роль міжнародних організацій.
24. Міжнародне право та розвиток сучасних міжнародних відносин, їх основні тенденції та форми.
25. Геополітика: поняття, основні категорії та геополітичні концепції сучасності.
26. Політична глобалістика: поняття, предмет і категорії.
27. Глобальні проблеми сучасності і шляхи їх вирішення.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ДО ЗМІСТОВНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (МОДУЛЬ №2)

1. Політична система України.
2. Політичний плюралізм як універсальний засіб забезпечення демократії.

3. Демократизація як чинник оновлення сучасного світу.
4. Витоки та історичні форми демократії.
5. Етатизм як система політичних уявлень.
6. Атрибути держави.
7. Соціальні та економічні основи багатопартійності.
8. Багатопартійність як необхідна умова становлення демократичного процесу.
9. Сучасна партійна система України.
10. Походження і формування політичних партій.
11. Подолання тоталітарних тенденцій в розвитку політичної культури України.
12. Ідеологія як чинник соціального консенсусу.
13. Ідеологічні доктрини у політичному процесі України.
14. Політична доктрина анархізму.
15. Проблеми становлення й розвитку української нації.
16. Мовна політика України.
17. Сутність та основні прояви макіавеллізму.
18. Підходи Ф. Ніцше до проблеми взаємозв'язку політики і моралі.
19. Релігія і політика у посткомуністичному суспільстві.
20. Роль засобів масової інформації у формування громадської думки та демократизації суспільства.
21. Національні інтереси і національна безпека України.
22. Україна в системі міжнародних політичних відносин, її місце і роль у сучасному геополітичному просторі.
23. Прогнозування і передбачення у політики.
24. Прояви глобальних проблем людства на території України.
25. Політичні шляхи розв'язання глобальних проблем.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ» ДО ПІДСУМКОВОГО ЗМІСТОВНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

ТЕМА 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК НАУКА. ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ: ОСНОВНІ ЕТАПИ

ПЛАН

1. Політика як суспільний феномен, її структура та функції.
2. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу. Політичне вчення у Стародавній Греції та Римі (Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон).
3. Середньовічні релігійно-політичні концепції (Аврелій, Августин, Фома Аквінський).
4. Н. Макіавеллі – фундатор новітньої політичної теорії. Політичні концепції Нового часу (Дж. Локк, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Ім. Кант, К. Маркс).
5. Формування політології як самостійної науки у ХІХ – поч.ХХ ст. М. Вебер – класик західної політології.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політика, політологія, політична думка, поліс, політична теорія, політична історія, політичне вчення.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. В чому специфіка античного «полісу» і яку роль він відіграв у формуванні давньогрецької політичної теорії?
2. В чому основна суть концепції «ідеальної держави» Платона?
3. Назвіть основні риси середньовічного політичного менталітету.
4. Який зміст має концепція «суспільного договору» та «природного права» в політичних вченнях Нового часу?
5. Які основні чинники сприяли появі політології як гуманітарної науки в кінці ХІХ - на початку ХХ ст.?
6. В чому специфіка розвитку політології в США та в Європі?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Теоретичні концепції політики.
2. Арістотель про політику, державу і політичну справедливість.

3. Основні школи і напрями розвитку сучасної політичної науки.
4. Політичне як особлива сфера суспільного життя.

ТЕМА 2. ВЛАДА В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА. ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ. СОЦІАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ЛЮДИНИ

ПЛАН

1. Сутність та характерні ознаки політичної влади, її наукові концепції.
2. Суб'єкти, джерела, ресурси та засоби влади. Поняття і типи легітимності влади.
3. Соціальні інтереси: суть, структура, різновиди.
4. Соціальна структура суспільства, напрямки соціальної політики держави.
5. Політичний режим як форма держави та способів функціонування політичної системи, типологія політичних режимів.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Влада, політична влада, державна влада, легітимність влади, легальність, соціальний інтерес, соціальна група, політичний режим, демократичний режим, авторитаризм, тоталітаризм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Зробіть порівняльний аналіз існуючих визначень «влади».
2. Визначте умови реалізації політичної влади та її ефективність у регулюванні суспільних відносин.
3. Дайте характеристику реалізації влади у сучасному українському суспільстві.
4. Що визначає поняття «політичний режим»?
5. Яка форма правління, на Ваш погляд, ефективніша?
6. Які причини виникнення тоталітарного режиму в СРСР?
7. Визначте загальні та особливі риси у функціонуванні тоталітарного та авторитарного режимів.
8. Наведіть приклади існуючих на сьогоднішній день тоталітарних режимів.

9. Наведіть приклади не співпадання легальності та легітимності політичної влади.
10. Порівняйте різноманітні основи легітимності влади.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Політичне життя і владні відносини.
2. Легітимність влади як соціальна проблема.
3. Соціалізація особистості: політичний аспект.
4. Характер політичного режиму в Україні.

ТЕМА 3. ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ТА ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО. ДЕМОКРАТІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

1. Поняття політичної еліти. Класичні та сучасні концепції еліт.
2. Система формування та зміни політичної еліти.
3. Природа, концепції та типологія політичного лідерства.
4. Поняття демократії в історії політичної думки та її сучасні різновиди.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Еліта, політична еліта, контреліта, лідер, політичний лідер, культ особи, демократія, суверенітет народу, безпосередня демократія, представницька демократія, права людини, популізм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Проаналізуйте роль еліти в перехідні історичні періоди.
2. Проаналізуйте тенденції трансформації еліт.
3. В чому причина розподілу суспільства на еліту та масу?
4. Які зміни відбулися у складі та структурі української еліти за останні роки?
5. Охарактеризуйте відомі Вам типи та стилі політичного лідерства.
6. Назвіть основні демократичні принципи.
7. Які Вам відомі інститути демократії?
8. У чому складність переходу до демократії?
9. Що таке «номенклатура»?

10. Які вимоги висуває суспільство до політичного лідера?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Ідеологічні трактування демократії (ліберальне, марксистське, соціал-демократичне, націонал-демократичне).
2. Формування сучасної української еліти: від партійної номенклатури до національної еліти.
3. Тенденції розвитку політичного лідерства в Україні.
4. Демократія як суспільний ідеал.

ТЕМА 4. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА КРИЗИ

ПЛАН

1. Сутність, структура та функції політичного конфлікту.
2. Типологія міжкласових та міжетнічних конфліктів.
3. Політична криза.
4. Шляхи виходу із кризових та конфліктних ситуацій.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Конфлікт, криза, компроміс, політична згода, консенсус, політичний інтерес, етнічна ідентифікація, етнічна меншина, етнос.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Розкрийте причини та специфіку політичних конфліктів.
2. Чому конфлікт розгортається у бік загострення соціальної напруги?
3. У чому відмінність конфлікту від кризи?
4. В чому сутність і небезпека міжетнічного конфлікту?
5. Поясніть причини загострення етнополітичних конфліктів в кінці ХХ ст.
6. Які умови необхідні для вдалого урегулювання конфліктів?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Конфлікт у світовій політиці.
2. Конфлікт як соціальне явище.
3. Значення політичного конфлікту у розвитку українського суспільства.
4. Міжетнічні конфлікти та шляхи їх розв'язання.

ТЕМА 5. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

1. Поняття політичної системи, її структура та функції.
2. Типологія політичних систем сучасного світу.
3. Держава – центральний інститут політичної системи.
4. Типи і форми сучасної держави.
5. Україна як суверенна, демократична, соціальна та правова держава.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політична система, держава, правова держава, суверенітет, монархія, республіка, унітаризм, федерація, конфедерація, етатизм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які теорії демократії в працях Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо?
2. Теорії походження держави.
3. Проблема становлення державності України на сучасному етапі.
4. Особливості форми державного правління і державного устрою України.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Інститут президентства в сучасному світі.
2. Тенденції розвитку державності в сучасному світі.
3. Типи політичних систем у посттоталітарних країнах (порівняльний аналіз).
4. Взаємозв'язок держави та громадянського суспільства.
5. Порівняння парламентської і президентської систем Великої Британії і США.
6. Особливості політичної системи ФРН.

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ І ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ

ПЛАН

1. Причини виникнення, основні етапи розвитку політичних партій.
2. Політичні партії: типологія та їх різновиди.
3. Основні партійні системи, їх класифікація.
4. Політична опозиція, її місце та роль у політичному житті суспільства.
5. Роль і місце груп інтересів у політичній системі сучасної України.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Політична партія, багатопартійність, партійна система, громадська організація, суспільно-політичний рух, політичний плюралізм, опозиція, група інтересів, лобізм, фракція.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Партійні системи: розвиток, основні сучасні різновиди, особливості функціонування.
2. Партійні системи в країнах СНД (порівняльний аналіз).
3. Партійні системи у розвинених і перехідних суспільствах (порівняльний аналіз).
4. Політичний спектр політичних партій в сучасній Україні.
5. Громадські об'єднання і суспільно-політичні організації та рухи в Україні.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Лобізм у сучасному світі.
2. Етапи становлення багатопартійної системи в новітній історії України.
3. Сучасна соціал-демократія України та досвід Західної Європи.
4. Багатопартійність і демократизація суспільства в Україні.
5. Молодіжний рух в сучасній Україні.

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ ТА ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ ТЕЧІЇ

ПЛАН

1. Політичні ідеології. Основні функції соціально-політичних доктрин.
2. Класичний лібералізм і консерватизм в історії західної політичної думки.
3. Неолібералізм та неоконсерватизм на сучасному етапі: загальне та особливе.
4. Еволюція соціалістичних ідей на сучасному етапі.
5. Екстремізм і політика. Неофашизм та тероризм.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Ідеологія, консерватизм, лібералізм, неоконсерватизм, неолібералізм, фашизм, неофашизм, соціалізм, радикалізм, екстремізм, сучасний тероризм.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Західноєвропейська думка про класичний лібералізм та консерватизм.
2. Сучасний лібералізм: традиції та новації.
3. Особливості неоконсерватизму ХХ ст.
4. Соціалістичні та комуністичні ідеї в ХХІ ст.: стан їх та перспективи розвитку.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Соціал-демократія: успіхи та труднощі розвитку.
2. Перспективи неофашизму в світі та постсоціалістичних країнах.
3. Тероризм та сучасний ісламський фундаменталізм.

ТЕМА 8. ДЕМОКРАТІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

1. Поняття демократії. Основні елементи демократії. Типи демократії.
2. Основні теорії демократії:
  - ліберальна теорія демократії;
  - плюралістична теорія демократії;
  - елітарна теорія демократії;
  - «партисипаторна» теорія або теорія демократії участі;
  - марксистська теорія демократії.
3. Труднощі демократизації суспільного життя в Україні.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ

Демократія, пряма (безпосередня) демократія, представницька демократія, права людини, розподіл влади, принципи плюралізму, самоуправління.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Антична політична думка та антидемократичні традиції мислення (Платон, Арістотель, Макіавеллі).
2. Позитивний зміст поняття демократії в творах західноєвропейських мислителів (від Монтеस्क'є до Канта).
3. Права особи – основа демократичного суспільства.
4. Роль молоді у розвитку демократичних процесів в Україні.
5. Демократія: політичний ідеал і політична практика.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Етапи переходу до демократії в країнах Південної, Центральної та Східної Європи.
2. Демократія в Західній політичній думці XIX – XX ст.
3. Загроза демократичному розвитку на межі тисячоліть.
4. Проблема дисципліни і відповідальності у демократичних суспільствах.

ТЕМА 9 ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ПЛАН

1. Міжнародні відносини і зовнішньополітична роль держави.
2. Світовий політичний процес та нові тенденції в розвитку міжнародних відносин.
3. Геополітика і Україна у світовому співтоваристві.
4. Україна в загальноєвропейському політичному процесі.
5. ООН, СБСЕ - політичні функції., структура і форми роботи. Національна безпека і національні інтереси України.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Зовнішня політика, міжнародні відносини, новий світовий порядок, глобалістика, міжнародний тероризм, геополітика, мораторій, ембарго, національна безпека, нейтралітет, європарламент.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Чому поняття «міжнародні відносини» і «міжнародна політика» можна вважати нетотожними?
2. В чому пріоритет загальнолюдських інтересів і цінностей над класовими, національними та регіональними?
3. Чому питання війни і миру перетворилося в наш час в найгострішу глобальну проблему сучасності?
4. Які механізми формування зовнішньої політики?

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Зовнішньополітичний фактор в історії української державності?
2. Багатофакторність зовнішньої політики України - слабкість чи сила?
3. Євроазійські парадигми України.
4. Україна та Євроатлантична інтеграція.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ» ДО ПІДСУМКОВОГО ЗМІСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Поняття, структура і типи політичної системи.
2. Теорія політичних систем Д.Істона.
3. Механізм функціонування політичних систем.
4. Тоталітарний політичний режим: поняття, ознаки, історичні типи тоталітаризму.
5. Авторитарний політичний режим як форма недемократичного політичного режиму. Основні форми авторитаризму.
6. Демократичний політичний режим: поняття та ознаки. Сучасні концепції демократії.
7. Особливості функціонування і розвитку посттоталітарної політичної системи. Політичні проблеми національного відродження України.
8. Держава: поняття, ознаки і місце в політичній системі. Проблеми формування правової держави.
9. Форми державного правління, їх особливості в сучасному світі.
10. Форми державного устрою: унітарна, федеративна та конфедеративна держави.
11. Держава: основні політичні теорії походження держави.
12. Політичні партії, поняття та їх ознаки. Типологія політичних партій.
13. Партійні системи, поняття і основні типи партійних систем. Дж.Сарторі про класифікацію сучасних партійних систем.
14. Поняття груп інтересів. Зв'язок груп інтересів з політичними партіями та органами державної влади.
15. Громадські організації, масові демократичні об'єднання і рухи: особливості діяльності і місце в політичній системі.
16. Конфесійні групи та політика
17. Лобізм: поняття і основні форми.
18. Політична культура: поняття, структура, функції.
19. Типологія політичної культури. Поняття політичної субкультури.
20. Політичні ідеології і поняття. Основні ідеології сучасності.

21. Класифікація типів політичної сучасності. Електоральна поведінка.
22. Абсентеїзм: зміст і причини виникнення.
23. Політичний процес: поняття, структура та форми його протікання.
24. Поняття і типи політичної модернізації.
25. Політичний конфлікт: поняття та його основні типи. Стадії розвитку політичних конфліктів.
26. Поняття політичної кризи. Моделі кризового розвитку та форми розв'язання політичних конфліктів.
27. Поняття, види та функції виборів.
28. Виборче право, його основні принципи.
29. Основні види виборчих систем. Основні стадії виборчого процесу.
30. Світова політика: поняття, зміст, цілі. Місце України в світовій політиці.
31. Система міжнародних відносин. Україна й міжнародні організації.
32. Основні тенденції та форми розвитку сучасних міжнародних відносин.
33. Геополітика: поняття і основні категорії. Світовий геополітичний простір, основні геополітичні концепції сучасності.
34. Політична глобалістика: поняття, предмет і категорії. Глобальні проблеми сучасності і політичні шляхи їх вирішення.
35. Україна в світовому співтоваристві. Європейський вибір України.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

1. Політика: поняття, структура та функції.
2. Предмет і структура політології. Місце політології в системі суспільних наук
3. Основні етапи розвитку політичної думки
4. Основні течії та школи західної політичної науки.
5. Політична влада: поняття та структура.

6. Легітимність політичної влади: поняття й підстави.
7. Політичні еліти: поняття, ознаки та способи формування.
8. Політичне лідерство: поняття і типологія.
9. Політичні системи: поняття і механізм функціонування.
10. Держава: поняття, ознаки та місце в політичній системі
11. Політичні режими: їх типологія.
12. Сучасна держава: форма правління та види територіального устрою.
13. Політичні партії: поняття, ознаки та основні типи.
14. Сучасні партійні системи. Класифікація партійних систем за Дж. Сарторі.
15. Поняття груп інтересів. Лобізм і групи тиску.
16. Політична культура: поняття і структура.
17. Типологія політичної культури. Політична субкультура.
18. Поняття політичної ідеології. Основні ідеології сучасності.
19. Електоральна поведінка. Класифікація типів політичної участі.
20. Політичні процеси: поняття, структура та форми протікання.
21. Політична модернізація: поняття і типи. Демократизація суспільства.
22. Політичний конфлікт: поняття і основні типи. Форми розв'язання політичних конфліктів.
23. Вибори: поняття, види виборів. Основні стадії виборчого процесу.
24. Світова політика: поняття, зміст, цілі.
25. Система міжнародних політичних відносин.
26. Основні тенденції та форми розвитку сучасних міжнародних відносин.
27. Геополітика: поняття та основні категорії. Світовий геополітичний простір
28. Основні геополітичні концепції сучасності.
29. Глобальні проблеми сучасності та політичні шляхи їх вирішення.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ ДО ПІДСУМКОВОГО ЗМІСТОВНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Політика як соціальне явище: сутність, походження, типи і види політики.

2. Політичні доктрини Платона та Арістотеля, порівняльний аналіз.
3. Н.Макіавеллі про політику, державу, владу.
4. Основні школи і напрями розвитку сучасної політичної науки.
5. Сутність та походження феномену влади. Види влади.
6. Політична система суспільства: сутність, структура, функції.
7. Особливості формування політичної системи в Україні.
8. Концепції правової держави та громадянського суспільства.
9. Політична реформа в Україні: пріоритети та перспективи.
10. Історичні етапи становлення політичних партій.
11. Природа, соціальна сутність та типологія політичного лідерства.
12. Етнополітичні процеси в країнах Західної Європи.
13. Політична ідеологія: сутність та основні функції.
14. Політична культура, її вплив на функціонування політичної системи суспільства.
15. Конфліктність в українському політикумі: еволюція і сучасний стан.
16. Держава: генеза, ознаки, функції.
17. Тенденції розвитку політичного лідерства в Україні.
18. Історичний досвід переходу народів від тоталітаризму до демократії (Італія, Німеччина, Іспанія).
19. Особа як суб'єкт і об'єкт політики.
20. Політична соціалізація української молоді: форми та ефективність.
21. Ментальність та політична культура української нації.
22. Особливості політичних систем пострадянських країн (Російська Федерація та Білорусь).
23. Типологічні ознаки політичної системи України.
24. Україна і європейська спільнота.
25. Особливості сучасного політичного процесу.
26. Світові політико-ідеологічні доктрини.
27. Концепції демократії та їх практична реалізація.
28. Нація як суб'єкт політики.
29. Передумови формування та сутність правової держави.
30. Соціальна держава: сучасність та майбутнє.
31. Порівняльний аналіз політичних режимів.
32. Унітарний державний устрій та його втілення в Україні.

33. Права і свободи людини - основа демократичного характеру суспільства.
34. Еліти в історії України
35. Лібералізм як ідейно - політична теорія: світ і Україна.
36. Вклад М.Вебера у світову політичну думку.
37. Еволюція громадянського суспільства, його історичні форми.
38. Етапи становлення та сучасний стан багатопартійності в Україні.
39. Функціонування ідеологій у тоталітарному та демократичному суспільствах.
40. Виборчі системи та їх роль у функціонуванні демократії.
41. Політична культура українського народу: традиції, сучасний стан, тенденції розвитку.
42. Діалектика внутрішньої та зовнішньої політики держави.
43. Консерватизм як ідеологія та форма політичного руху.
44. Соціал-демократичний рух у світі та Україні.
45. Трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві.
46. Демократизація як загальна тенденція розвитку цивілізації.
47. Політичне панування як джерело влади.
48. Партійні системи сучасності: сутність та класифікація.
49. Витоки та генезис ідей демократії в історії людства.
50. Глобальні проблеми сучасної цивілізації та шляхи їх вирішення.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПОЛІТОЛОГІЯ»**

**РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ФОРМАМИ
ЗАНЯТЬ (ПЕРШИЙ ТА ДРУГИЙ ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ)**

Кредитний модуль	Кількість кредитів відповідних ECTS	Загальна кількість годин	Загальна кількість аудиторних годин	Лекцій	Семінарських занять	Самостійна робота студентів	Форма контролю
Модуль 1	1	36	18	9	9	18	Модульна комплексна контрольна робота(тестування)
Модуль 2	1	36	18	9	9	18	Модульна комплексна контрольна робота(тестування)
Разом	2	72	36	18	18	36	Іспити

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ФОРМАМИ ЗАНЯТЬ (ПІДСУМКОВИЙ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ)

Кредитний модуль	Кількість кредитів відповідних ЕCTS	Загальна кількість годин	Загальна кількість аудиторних годин	Лекцій	Семінарських занять	Самостійна робота студентів	Форма контролю
Модуль 1	1	72	36	18	18	36	Модульна комплексна контрольна робота(тестування)
Разом	1	72	36	18	18	36	Іспити

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Політологія» використовуються наступні види контролю:

1.Поточний - здійснюється на семінарських заняттях. За змістом він включає перевірку розуміння та запам'ятовування студентом навчального матеріалу, який охоплюється темою лекційного та семінарського заняття, умінь самостійно опрацювати навчально-методичну літературу, здатність осмислити зміст вивчаємої теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал, а також завдань самостійної роботи.

2.Підсумковий – здійснюється у формі письмової комплексної контрольної роботи, яка охоплює матеріал тем модуля. Кожному студенту видається індивідуальний варіант контрольних завдань, що складається з трьох частин:

-перша частина - студент має дати чітке визначення поняттям та термінам;

-друга частина - студент має дати ґрунтовну відповідь щодо особливостей елементів понять та термінів;

-третя частина - студент має вибрати правильний варіант відповіді на запитання.

Крім того, під час модульного контролю враховуються результати науково-дослідної роботи та самостійної роботи студента.

Модульний контроль проводиться на останній парі модуля, протягом двох академічних годин. До модульного контролю допускаються усі студенти. Якщо студент не з'явився для проведення модульного контролю або не здав контрольної роботи, йому виставляється нуль балів. Студент не може повторно скласти модульний контроль.

Оцінка з навчальної дисципліни за модуль визначається через процентне відношення суми набраних балів за усі контрольні зрізи, що проводились протягом модуля до суми максимально можливих, і преводяться в оцінку за інтервальною шкалою.

Студент, що набрав протягом семестру менше 50 балів, забор'язаний скласти іспит. Якщо сумарний рейтинговий показник з усіх модулів навчальної дисципліни і результати контролю з кожного

модулю не менше за 50 балів, то студент має право не складати іспит, при цьому отримує оцінку "автоматично", яка виставляється йому відповідно до інтервальної шкали.

Якщо семестрова оцінка за результатами сумарного модульного контролю не задовольняє студента, то він має право на її збільшення, складаючи семестровий іспит. Проте, якщо оцінка, яка отримана студентом під час іспиту менше за результати сумарного модульного контролю, то йому зараховується результати сумарного контролю.

Студент допускається до складання іспиту (з правом отримання максимальної кількості - 100 балів) за умов виконання усіх самостійних завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

В основі рейтингової системи використана 100-бальна шкала оцінок. Це максимальна сума балів за всі види робіт, що виконані студентом з навчальної дисципліни протягом семестру: семінарські заняття, індивідуальні завдання, підготовка рефератів, тез, доповідей, самостійна робота.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Рейтингова система (100-бальна)	Чотирибальна оцінка	ECTS оцінка
91-100	5 (Відмінно)	A
81-90	5 (Відмінно)	B
65-80	4 (Добре)	C
55-64	3 (Задовільно)	D
50-54	3 (Задовільно)	E
40-49	2 (Незадовільно)	FX
0-39	2 (Незадовільно)	F

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТИВ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Реферат – це короткий виклад змісту одного або декількох джерел, наприклад, наукових статей з певної теми. Реферат є одним із перших видів науково-навчальних робіт, які виконують студенти у вузі.

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника, а представляє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційний реферат).

Реферат має бути виконано самостійно, мета написання реферату полягає у набутті студентом знань з політології, вміння і навичок працювати з науковою літературою і самостійно аналізувати і узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та пропозиції.

За допомогою рефератів студент глибше вивчає найбільш складні проблеми навчальної дисципліни «Політологія», вчиться правильно оформлювати роботу та докласти результати своєї праці.

Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:

- а) вибір теми;
- б) підбір і вивчення політичної та політологічної літератури;
- в) складання плану реферату;
- г) викладання змісту теми;
- д) оформлення реферату;
- е) усний виклад реферату.

Вибір теми

Студент самостійно обирає тему реферату із запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох студентів за однією і

тією ж темою реферату. В такому разі на семінарських заняття один з них доповідає, а інші виступають з доповненнями та уточненнями. Студент може в обсязі навчальної програми дисципліни політології сам запропонувати тему реферату, узгодивши її з викладачем.

При виборі теми студенту слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та інше.

Підбір і вивчення політологічної літератури

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспектів лекцій. Студенту слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню науково-навчальної літератури з політології. Однак запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу студента. Він повинен використовувати інші види робіт, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, студент повинен сприймати її скрізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор. Без усвідомлення проблеми неможливо виділити головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної праці.

Складання плану реферату

Після ознайомлення з літературою студент складає план реферату, в якому конкретизуються питання обраної теми та який включає в себе:

- вступ;
- основну частину (виклад змісту теми);
- висновки;
- список використаної літератури.

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце в структурі курсу політології, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому

слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи.

При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Заключна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики.

Вступ і висновки реферату разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

Викладання змісту теми

Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, «вважаємо», «думаємо», «на мою думку», та інше). Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять та складних граматичних зворотів. Терміни, окремі слова і словосполучення допускається змінювати прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозумілі з контексту реферату.

При використанні цитат з наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на противагу іншій. Занадто зловживати ними не слід.

Студенту доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до незадовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми;

- недбалість і неграмотність.

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну політичну і політологічну літературу.

Оформлення реферату

Студент повинен пам'ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, викладач формує першу думку про зміст матеріалу. Тому кожному студенту необхідно опанувати техніку й етику оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо рефератів.

Починається робота з титульної сторінки, яка оформлюється згідно з зразка (додаток 1).

Після титульної сторінки, на другій сторінці реферату подається план роботи (додаток 2).

Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним або машинописним способом, та не менше, ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютера.

Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад, - 1.1, 1.2).

Усі сторінки, починаючи з другої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом і у нижньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступної сторінки.

Реферат пишеться чітким, розбірливим почерком, або друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А-4 (розмір 210-297 мм) через два між строкових інтервали для друкарської машинки і півтора – для комп'ютера з обов'язком додержанням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу – 200 мм, зліва – 25-30 мм, справа – 10 мм. На одній сторінці повинно бути не більше 32-40 рядків.

Загальний обсяг реферату не повинен перебільшувати 24 друкованих сторінок тексту через 2 інтервали чи 16 – через 1,5 інтервали.

Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць та рік виконання роботи, а також підпис виконавця.

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. В список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання в самій роботі. Список літератури в загальний обсяг реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується.

До науково-методичної літератури з політології відносяться монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін.. Дані джерела розміщуються в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів. З початку вказують прізвища автора, його ініціали, потім – назву праці, місто видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Якщо праця автора розміщена у збірнику робіт, журналі чи газеті, то після назви ставиться дві косі лінії, а далі назва збірника чи журналу, місце, рік видання та його номер (або випуск), і на яких сторінках даний матеріал надрукований. Для газетної статті, крім назви і року видання вказують так само дату. При цьому джерела треба писати мовою оригіналу.

Наприклад:

1. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки: підр. [для студ.вищ.навч.закл.]/ П.П.Шляхтун.- К.: Либідь, 2002.- 576с.
2. Політологічний енциклопедичний словник /Упор.В.П.Горбатенко; за ред.Ю.С.Шемшукенка, В.Г.Горбатенка.- [2-е вид. доп. і переробл.] – К.: Генеза, 2004.- 736 с.

3. Пугачев В.П. Введение в политологию: учеб. [для студ.высш.учеб.зав.] / В.П.Пугачев, А.И.Соловьев.- [3-е изд.перераб. и доп.] – М.: Аспект Пресс, 1997.- 447 с.

4. Рудакевич О.М. Феномен політичної культури // Віче.- 1997.- № 10.

Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які студент використовує при написанні реферату. Рекомендується наступний варіант оформлення посилань. Нумерація усіх посилань з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання оформлюється у квадратних дужках з указанням сторінки.

Наприклад:

Цитата в тексті: «В політологічній науці прийнято, що ...» [23,с.125].

Усний виклад реферату

Після написання реферату студент повинен докласти його зміст на семінарському занятті. Автор роботи протягом десяти хвилин має викласти основні положення розділів та підрозділів свого дослідження, обґрунтувати наукову і практичну значимість обраної теми. Сформулювати пропозиції чи рекомендації. Після виступу, при необхідності, відповісти на запитання студентів та викладача.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату студенту виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни «Політологія».

Додаток А
Зразок оформлення титульного листа реферату

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Запорізький національний технічний університет

Кафедра політології та права

Реферат
з політології на тему «Особливості президентської форми правління»

Студента групи ІОТ – 415
денної форми навчання
Іванова Івана Івановича

Викладач: кандидат
історичних наук, доцент
Петров Петро Петрович

Запоріжжя
2011

Додаток Б
Зразок оформлення плану реферату

ПЛАН

Вступ	3
Розділ I. Історія й теорія питання	5
1.1	5
1.2	10
Розділ 2. Розв'язання проблеми в сучасних умовах	11
2.1	11
2.2	15
2.3	19
Висновки	22
Список використаної літератури	24